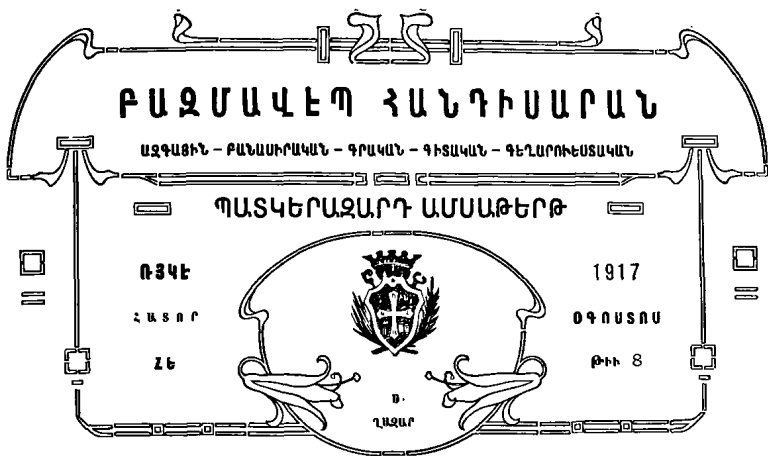




ԴԵՊՔԵՐԸ ԵՒ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԵՐԿԱՑ Ժամանակա Մարդկությունն տարեգրությունն մեծամեծ դէպքերու պատմական շրջանն է:

Կենսքի եւ մահու եղբակաւ մեծագոյն պատերազմը յամուռութեամբ շարունակուելու այս րոպէիս, կարծես զարմացած մարդկութիւնը՝ անկերպարան աշխարհի քառսին մէջ դեռ տուայտելու հետ է:

Զգայացունց լուրերը, անակնկալ պատահարներու շարքերը՝ թէեւ սուրեան հապաղիքներու այս մեծագոյն յորձանքի ատեն կոհակնաբար իրար կը յաջորդեն, սակայն ո՛չ զոր կը խանդավառեն: Մարդիկ զարմանքի բնազդը կորուսած են:

*
* *

Մարտի ցուրտ առաւօտ մը հեռագիրները զեկուցին. — *Ռուսիոյ մէջ Զարը իշխելէ զադրած է: Երդուեալ հաւատարիմ հանչցուած կողակները՝ ընդդէմ իրենց բացարձակ ինքնակալին կը գոչէին. «Կէցցէ՛ ազատու թիւնը»:*

Ռակավարական ոգին, ընկերաշուռեան կարմիր դրօշը՝ սկսած էին սուսառնիլ Մոսկովիներու աշխարհին մէջ՝ հիշդ այն ատեն երբ հսգիւ ետ դարձած էին ի Լւոտոն, ի Բարիդ, ի Հռովմ՝ դաշնակցաց պատուիրակները՝ որոնք Նիկողայոս Կայսեր պալատին մէջ Զարութեան տեսականութեան համար, բաժակահառեր արտասանած, մարթանքներ ուղղած էին: Մարդկութեան հոգեբանութեան հայելի Մամուլը խանդավառ հիւս-

ցումէ չտարուեցաւ. արծանագրեց դէպքերը պատմական լուրջ դատողութեամբ: Եւ ուրիշ բան կարելի չէր սպասել՝ քանի որ երկրի, երկնքի, քուրբուրու անդունդներու մէջ մղուող վայրագ կռիւներու շարքերը՝ մնորդկութիւնը քնականոն վիճակէն դուրս հանած են:

Արեան հեղեղներու մէջ մաքառող ազգերը՝ զարմանք կամ խնդրութիւն արտայայտել կարող չեն:

*
* *

Ապրիլի գարնանային առաւօտ մ'էր երբ Անդրովկիան ամուռններէն միծախստ արծագանգեց Վիլսոն Նախագահին պատգամը: Մարդկութիւնը թէեւ գոհութեամբ լսեց Ռաշինկոնի *Քոնկրէտի* կարդացուած հրաւերը՝ Սկերիկեան ազատ ժողովուրդին՝ անծնուիրաբար իջել կռուի ասպարէզն, Ազգաց իրաւունքը վերահաստատելու համար. բայց արտաքոյ կարգի յուզումներ չարտայայտեց: Արդարութեան պամանը համազօծ էր, եթէ ոչ բռնադատած, Վիլսոնի *Նոթագրութեան* վարժ գրիչը՝ երկասյրի սուսերի ձեւափոխել:

*
* *

Հիացումի սա իրական դէպքերն ալ չեն յուզեր սրտերը. ամենուրեք Անպիական Նորավարժ զօրականները վարագաբար կը խղանան Գերման անապառ լէգէոններու՝ Հինտմպուրկեան գծերու վրայ. կը խորտակեն որ եւ է դիմակալ զօրութիւն, կը տապալեն քիւրաւոր յաղթանդամ ախու յեաններ:

Ֆրանսական գաւառներու հակոյն վրայ, Մառնի, Վէրտէօի, Սոմի, Շամբանտայի եւ այլ գաւառներու մէջ այլասերած կարծուած գաղղիացիք առիւծաբար կը կռուին եւ դիւցազնական արարքներու անընդհատ շարքերով կը բռնադատեն զինամուլ թրուսիան՝ յաջողութեանց զենիթէն դէպ ի բեկում՝ խոնարհիլ: Օրագիրները կ'արծանագրեն այս բոլորը, բայց սգակիր մարդկութիւնը անկարող է խանդավառուիլ:

Յունիսի սկիզբները Ազատական իտալիան իր հովանւոյն ներքեւ, անկախ հռչակեց Ալպանիան:

Ֆրանսան Աթէնք յղելով Ժօնար քաղաքացին, յունիս 12ին վերջ կը դնէ Յունական զաւեշտին, գահէն հրաժարեալ հռչակելով Կոստանդին թագաւորը:

Օր մի վերջ ի Լիւստոն, դասական քաղաքականութեան ոստանին մէջ Հայկական Նպաստի օրը կը սարքուի եւ Յունիս 20ին իտալիոյ Արտաքին գործոց նախարար Սոնինոն խօսարանի մէջ կ'արտաբերէ Հայոց միութարական պարբերութիւնը:

Եւ ահա Յուլիսի առաջին օրով կը վերսկսին Ռուսական զանգուածին ոստումները Կալիցոյ գիծերուն վրայ: Ի Ռուսիա ամբապնդուած կը թուի ձեռք ձգուած ազատութիւնը՝ ներքին եւ արտաքին թշնամեաց դէմ: Այժմեան իրերու ընթացքը կը հաւաստեն՝ որ ընդհուպ Ռուսական,

Ռուսմանական, Ասիական, Ֆրանսական, Իտալական, Պելճիական եւ Պաշտօնական հասկանալիքներն՝ դաշնակից զօրութիւնները միասամուռ գործ պիտի տան՝ հարկադրելու հօգոր որ զէննիկէց՝ խաղաղութիւն աղերսէ ։

Եւ ազգերը որ այժմ համբերութեամբ կը մաքառվին՝ լըւմեան, սուվի, սրահալիքի, սրածուծեան մոլեցքին դէմ, յանկարծակի պիտի սծուս փին, պիտի յուզուին, երբ տեսնեն իւնուածիւնը տապալած՝ յաղթապանծ խաղաղութիւնը վերականգնած ։

Մի՞թ ու պզտիկ գրկուած Ֆիդելու մաղթանքն է, գոյութեան կռուէն վերջ վայելել իրաւունքի յարգուիլը եւ այժմեան քառսէն դուրս գալը տեսնել՝ երջանկաւէտ նոր աշխարհի մը ։ Ոչ ինչ կ'արգելուն միգ չլուսա փին, թէ կեանքի խոստումնայից առաւտըր պիտի ծագի Հայրոց համար ալ՝ Իրաւունքի, Արդարութեան պահանջը պիտի ազատեն ճշուած ազգերը ։

* *

Ներկայ Մարդկութիւնը, տիտանական պատերազմի արհաւիրքներէն պաշարուած, հոգեբանական անսովոր վիճակին մէջ չէ կարող դէպքերու սորգասիքը պատճառներուն հետ զօդակցել եւ ըստ այնմ՝ յուզուիլ կամ զարմանալ ։

Բացարձակ իշխանութեան մը պետը, բիրտ ուժը ամէն սկզբունքէ եւ օրէնքէ վերահաս համարելով, չի վարանեցաւ բեկանել դաշնագիրներն, խորտակել մի՞թ ու պզտիկ ազգերու դարաւոր իրաւունքները, դաւել նոյն իսկ նիզակակցաց շահերը եւ զոհել Արեւելքի քրիստոնէայ ցեղերը՝ մահ մտտական դաշոյնով ։

Բիրտ ուժի դէմ՝ անհատական ազատութեան գաղափարի զարգացումը առաջնորդած է ազգային ազատութեան ձկտումին, որ նոյն իսկ Ռումանիեան գահոյքը տապալած, Բուլսական կայսրը հարկադրած է ժողովուրդին խոստանալ ազատութիւն ։

Եւ սակայն դաշնակից զէնքերու յաղթանակէն կը սպասուի իրաւունքի, Արդարութեան, խաղաղութեան դատաստանը, որոնք ստուգիւ աւելի հօգրաբար պիտի իշխեն քան Քայգերի թուրն, Հինտեմպուրկի մուրսն, Թիւրքերու մագիլներն ։

Վստահ ըլլանք, որ ներկայ քառսային վիճակէն դուրս պիտի գայ նոր մարդկութիւն, նոր աշխարհ, յորում ցեղերը, անուատները պիտի հրճուին՝ ազատութեան մարմնացումի զօրութեամբ, պիտի զարգանան մտաւոր զարգացումի ուժովն ։ Ներկան թշուառ ցեղերու եւ ազգերու համար յոյսեւրու շրջան մ'է՝ ապագայ երջանկութեան մը նկատմամբ ։